Hogeschool van Amsterdam

Vakonderwijs Taalgericht PLATFORM

CAUSALITEIT IN DE TAAL VAN SCHOOLBOEKEN

Bijdrage aan de Landelijke Werkconferentie Platform Taalgericht Vakonderwijs

Terence Honing & Arie Wilschut

CREATING TOMORROW

OPZET

Theorie

1. Kenmerken genuanceerd historisch causaal redeneren.

2. Hoe kan causaliteit talig worden uitgedrukt?

Praktijk in schoolboeken

Hoe komt dit terug in schoolboeken?

Hoe drukken schoolboeken causaliteit uit?

Patroon

Er lijkt een bepaalde taal te zijn waarmee genuanceerd historisch denken kan worden uitgedrukt

CAUSALITEIT

Kenmerken historisch causaal redeneren

Oorzaken

- Enkelvoudige / meervoudige causale relaties
- Intentionele en structurele oorzaken
- Aandacht voor type oorzaak
  - Omstandigheden, condities, aanleiding, doorslaggevend

METHODE

Twee schoolboeken (Geschiedeniswerkplaats en Memo)

onderbouw en bovenbouw

Vier thema's: Feodalisme, ontdekkingsreizen, democratische revoluties en totalitaire staten.

427 zinnen / 5861 woorden

METHODE

De economische crisis **blies** vanaf 1930 de antidemocratische bewegingen nieuw leven **in**. De straatterreur van Hitlers bruinhemden keerde terug en de NSDAP kreeg zoveel stemmen, dat Hitler uiteindelijk in 1933 werd benoemd tot regeringsleider.

Meervoudig
Structureel

Mussolini dreigde met geweld de macht te grijpen als de regering niet aftrad. Uit angst voor een burgeroorlog benoemde de koning Mussolini tot premier

Enkelvoudig
intentioneel

METHODE

Maar aan het eind van de 13e eeuw begon dit Mongoolse Rijk bestuurlijk uit elkaar te vallen en werd handel langs deze weg steeds moeilijker. Dit werd nog ***versterkt door*** *het uitbreken van een pestepidemie, die van China tot Europa bijna een derde van de bevolking het leven kostte.* ***Een andere belemmering*** *was dat het Ottomaanse Rijk, waar ook veel handelswegen liepen, steeds hogere handelsbelastingen vroeg.* ***Een tweede oorzaak*** *was dat het technisch mogelijk werd om over zee verder te varen en veilig terug te keren. Ten slotte was een* ***derde belangrijke oorzaak*** *de wil van christelijke vorsten om andere volken te bekeren tot het christelijke geloof.*

Meervoudig

Structureel en intentioneel

Type als: Belemmeringen, versterkt en belangrijke oorzaak

CAUSALITEIT

Kenmerken historisch causaal redeneren in schoolboeken

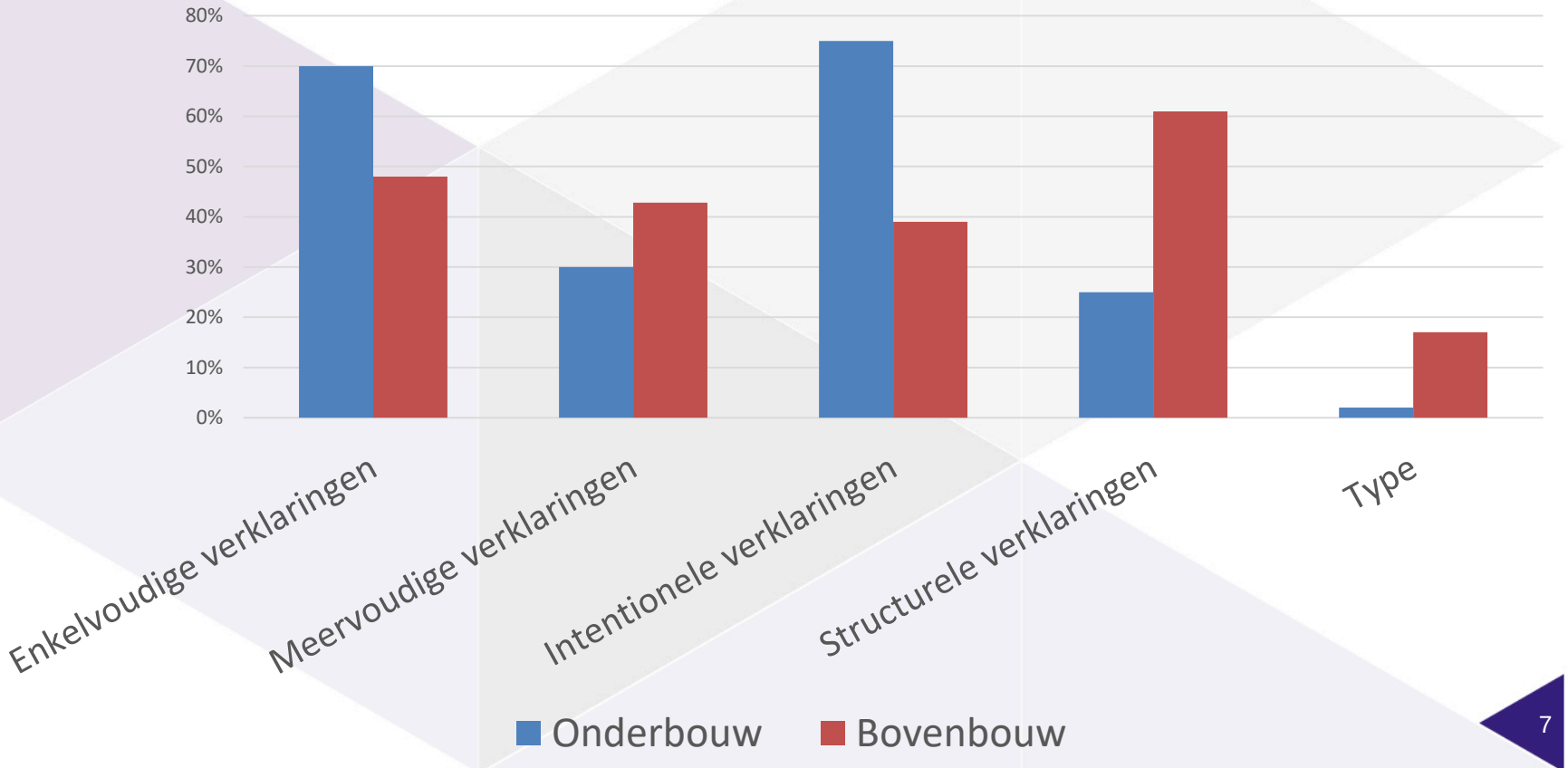

CAUSALITEIT

Taal waarin causaliteit tot uitdrukking komt

Structuurmarkeerders

- *Door de industrialisatie groeiden de oude steden razendsnel.*

Werkwoorden

- *De industrialisatie leidde tot een razendsnelle groei van de oude steden.*

Zelfstandige naamwoorden

- *De industrialisatie was de oorzaak van de razendsnelle groei van de oude steden.*

Impliciet

- *Het land werd geïndustrialiseerd. De steden groeiden razendsnel.*

CAUSALITEIT

Taal waarin causaliteit in schoolboeken tot uitdrukking komt

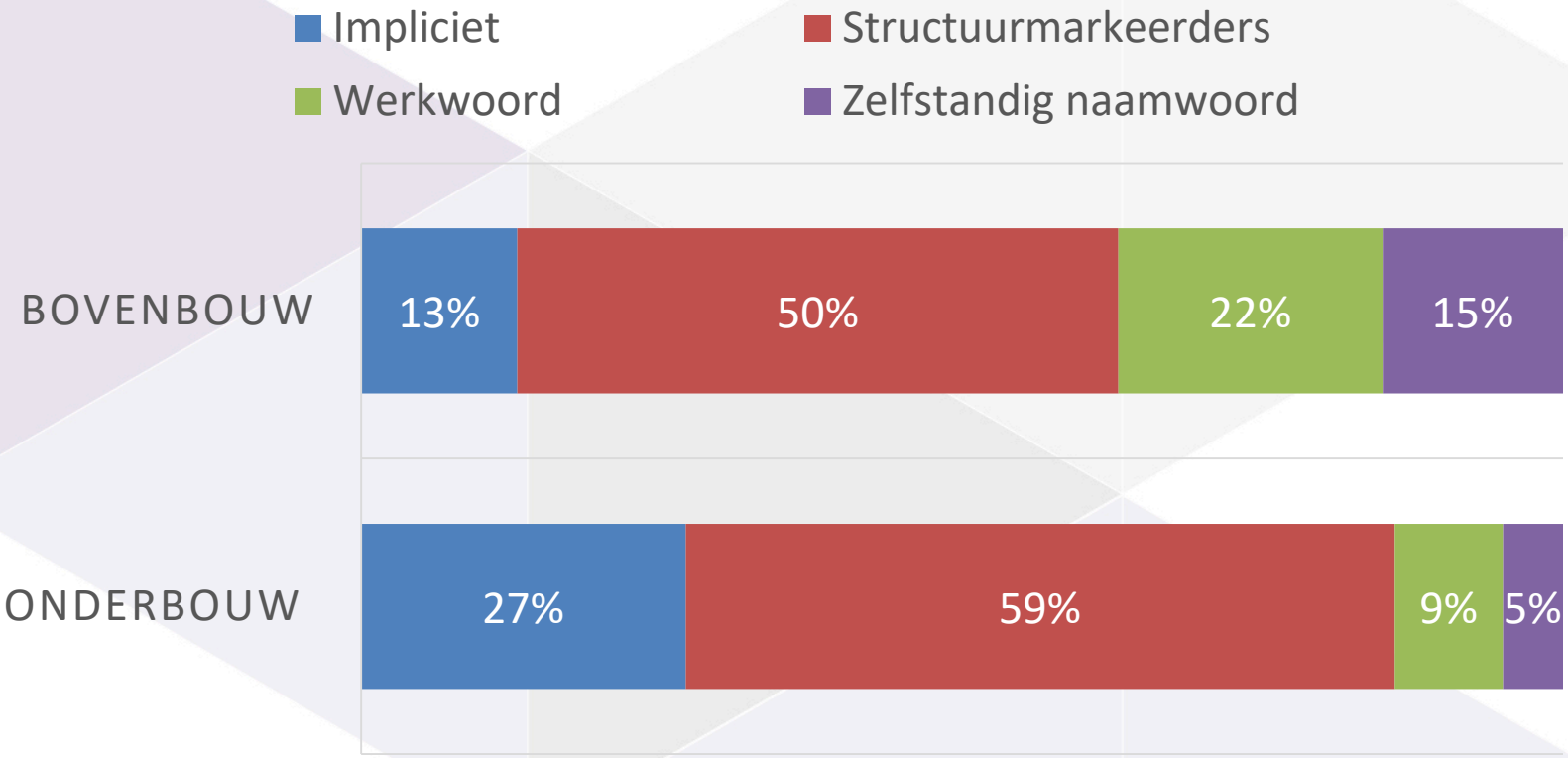

RELATIE TUSSEN TAALGEBRUIK EN HISTORISCH CAUSAAL REDENEREN

Patroon

- Enkelvoudige en intentionele causale relaties worden vaker impliciet of met structuurmarkeerders uitgedrukt.

	Impliciet	Structuur-markeerders	Werk-woorden	Zelfstandige naam-woorden	Waarde Lambda
Causale relaties in onder- en bovenbouw	19,8%	52,5%	16,8%	10,8%	
Enkelvoudige verklaringen	25,9%	56,9%	15,5%	1,7%	0,195
Meervoudige verklaringen	11,9%	47,6%	16,7%	23,8%	
Intentionele verklaringen	28,3%	58,5%	3,8%	7,6%	0,273
Structurele verklaringen	8,3%	45,8%	31,3%	14,6%	

RELATIE TUSSEN TAALGEBRUIK EN HISTORISCH CAUSAAL REDENEREN

Patroon

- Meervoudige en structurele causale relaties worden vaker met zelfstandige naamwoorden en werkwoorden uitgedrukt.

	Impliciet	Structuur-markeerders	Werk-woorden	Zelfstandige naam-woorden	Waarde Lambda
Causale relaties in onder- en bovenbouw	19,8%	52,5%	16,8%	10,8%	
Enkelvoudige verklaringen	25,9%	56,9%	15,5%	1,7%	0,195
Meervoudige verklaringen	11,9%	47,6%	16,7%	23,8%	
Intentionele verklaringen	28,3%	58,5%	3,8%	7,6%	0,273
Structurele verklaringen	8,3%	45,8%	31,3%	14,6%	

DISCUSSIE

Werkwoorden en zelfstandige naamwoorden lenen zich beter om structurele verklaringen en het type causale relatie tot uitdrukking te brengen.

- Werkwoorden:
  - *beïnvloeden, ondersteunen, bijdragen aan, bevorderen.*
  - *leiden tot, veroorzaken, bepalen, betekenen dat.*
- *Zelfstandige naamwoorden:*
  - *aanleiding, voedingsbodem, belemmering, reactie,*
    - *belangrijkste, de eerste , de tweede, doorslaggevende*

DISCUSSIE

Die kenmerken typerend voor genuanceerd historisch denken komen talig het meest tot uitdrukking in zelfstandige naamwoorden en werkwoorden.

- Leerlingen worden in de onderbouw (heel) weinig geconfronteerd met deze talige wijze om causaliteit uit te drukken

- Leerlingen worden in de bovenbouw:
  - Meer dan in de onderbouw geconfronteerd met deze wijze;
  - In minder van 50% van de teksten geconfronteerd met deze wijze.

AANBEVELING / DISCUSSIE

Dit onderzoek suggereert dat er een didactiek zou moeten zijn gebaseerd op het stimuleren van het gebruik van werkwoorden en zelfstandige naamwoorden.

Hoe kan die eruitzien?

OPDRACHT:

- Welke elementen zouden in elk geval moeten voorkomen in een didactiek gericht op ‘schrijven over causale verbanden’ (ontwerpprincipes).
- Hoe zouden concrete werkvormen/lessen eruit kunnen zien?